

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΡΟΣ.

ΚΟΡΙΝΘΙΟΥΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΝ ΤΟΥ ΠΑΥΛΟΥ, ΤΗΝ ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΜΕΝΗΝ ΤΗ ΔΕΚΑΤῃ ΔΕΥΤΕΡΑ, ΚΥΡΙΑΚῃ.

Η ἀνάστασις τῶν νεκρῶν ἐστὶ τὸ θεμέλιον πάντων τῶν ὑπὸ τῆς χριστιανικῆς πίστεως διδασκομένων· διότι, εἰάν οἱ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν· εἰάν δὲ ὁ Χριστὸς οὐκ ἀνέστη ἐκ τῶν νεκρῶν, ἀνωφελὴς καὶ ματαία ἐστὶν ἡ χριστιανικὴ πίστις. «Εἰ γὰρ, λέγει ὁ Παῦλος, νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται, » εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται· ματαία ἡ πίστις ἡμῶν ». Ὁ Ἐπίκουρος, τῆς καταπτύσου ἡδονῆς τὸ ἀνδράποδον, λέγων, ὅτι ἡ ψυχὴ ἐστὶ σωματικὴ καὶ θνητὴ, ἠρνεῖτο διὰ τοῦτο τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν· περιεφέρετο δὲ εἰς τὴν Κόριθον τὸ ὀλέθριον καὶ ψυχοφθόρον αὐτοῦ σύστημα, ὡς φαίνεται ἐκ τούτων τῶν λόγων τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Παύλου· «Πῶς λέγουσιν τινες ἐν ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστιν »· Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο τὸ φρόνημα καταργεῖ πᾶσαν τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ἀναλαμβάνει κατὰ

τούτου τὸν ἐνθερμον αὐτοῦ ζῆλον ὁ τρισμακάριος Παῦλος· διὰ δὲ τῆς θεοσδότου αὐτοῦ σοφίας καὶ χάριτος γράφει περὶ τούτου πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἵνα καὶ τοὺς μὴ πλανηθέντας στηρίξῃ, καὶ τοὺς εἰς τὴν θανατηφόρον ταύτην πλάνην πεισόντας ἀνορθώσῃ τε καὶ ἐπιστρέψῃ. Καὶ πρῶτον μὲν διὰ τῆς τῶν πολλῶν μαρτυρίας ἀποδείκνυει, ὅτι ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν. Δεύτερον, διὰ πολλῶν καὶ διαφόρων λόγων πείθει, ὅτι καὶ οἱ νεκροὶ ἀνίστανται. Τὸ πρῶτον τούτων τῶν δύο περιέχουσι τὰ σήμερον ἀναγνωσθέντα λόγια τῆς ἐπιστολῆς αὐτοῦ· διευθύνει δὲ αὐτὰ πρὸς τοὺς ὑπ' αὐτοῦ κατηχηθέντας, λέγων·

Ἄδελφοί, γνωρίζω ὑμῖν τὸ εὐ-
αγγέλιον, ὃ εὐηγγελισάμην ὑμῖν,
ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἐσή-
κατε· Δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λό-

γῶ εὐηγγελισάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε ἔκτος εἰ μὴ εἰκῆ ἐπιστεύσατε.

Ὅτι μὲν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὅταν ἦλθεν εἰς τὴν Κόρινθον, ἐδίδαξε τοὺς Κορινθίους κατὰ βάθος καὶ πλάτος τὰ περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὰ περὶ τῆς ἀναστάσεως τῶν νεκρῶν, οὐδεμία ἐστὶν ἀμφιβολία· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἔγραφε πρὸς αὐτοὺς περὶ τῆς τῶν νεκρῶν ἀναστάσεως, ἄρχεται τὸν περὶ αὐτῆς λόγον ἀπ' αὐτῆς τῆς κατηχήσεως, δι' ἧς ἐδίδαξεν αὐτοὺς τὴν εἰς Χριστὸν πίσιν. Γνωρίζω ὑμῖν, λέγει, ἡγουν ἀναμιμνήσκω εἰς ὑμᾶς, ὦ ἀδελφοί, τὴν εὐαγγελικὴν διδασκαλίαν, ἣν ἐγὼ μὲν ὑμᾶς ἐδίδαξα, ὑμεῖς δὲ αὐτὴν παρελάβετε, καὶ ἐν αὐτῇ διαμένετε στερεοὶ καὶ ἀκλόνητοι, δι' αὐτῆς δὲ καὶ σώζεσθε, τουτέστι σωθῆναι δύνασθε. « Γνωρίζω ὑμῖν, » εἶπουν ἀνακαλῶ εἰς τὴν μνήμην ὑμῶν « Τίνι λόγῳ εὐηγγελισάμην » ὑμῖν, » ποίω δηλαδὴ θεμελίω καὶ βάσει ἐδίδαξα ὑμᾶς τὸ τοῦ Χριστοῦ εὐαγγέλιον· ἔπειτα ἐπιφέρει, λέγων· « Εἰ κατέχετε, » ὅπερ ἐστὶν, ἐὰν κρατῆτε τοῦτο τὸ θεμέλιον, τὴν ἀνάστασιν δηλονότι τῶν νεκρῶν· κρατῆτε δὲ τοῦτο ἀναμφιβόλως, « Ἐκτὸς εἰμὴ » εἰκῆ ἐπιστεύσατε. » Διότι ἐκτὸς τούτου τοῦ δόγματος, ματαίως καὶ ἀνωφελῶς ἐπιστεύσατε, ἐκτὸς τούτου ἀνωφελῆς καὶ ματαία ἐστὶν ἡ πίσιν ὑμῶν. Τοιοῦτρόπως δὲ προοιμιάσας, ὅσα τότε κατήχησεν αὐτοὺς, ἀναμιμνήσκει πρὸς αὐτοὺς, λέγων·

Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις ὁ καὶ παρέλαβον, ὅτι Χριστὸς ἀπέθανεν ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν κατὰ τὰς γραφάς. Καὶ ὅτι ἐτάφη, καὶ ὅτι ἐγήγερται τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ κατὰ τὰς γραφάς. 1. Κορ. 15.
3.

Παρὰ τίνος παρέλαβεν ὁ Παῦλος ὅσα περὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ παρέδωκε; Μήπως παρὰ τοῦ ἀποστόλου Ἀνανίου, τοῦ βαπτισαντος αὐτόν; ἢ παρὰ ἄλλων Χριστοῦ μαθητῶν, εὐρεθέντων ἐν τῇ Δαμασκῷ τότε, ὅταν αὐτὸς ἐκεῖ ἐβαπτίσθη; ἢ παρὰ τοῦ Πέτρου, ὅταν ἀνῆλθεν εἰς Ἱεροσόλυμα, ἵνα ἱστορήσῃ αὐτόν, καὶ ἐπέμεινε « Πρὸς αὐτόν » ἡμέρας δεκαπέντε, ὅπου καὶ τὸν Ἰάκωβον εἶδε, τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου; οὐχί· διότι αὐτὸς ὁ Παῦλος ἐβεβαίωσεν, ὅτι οὐ παρέλαβε παρὰ ἀνθρώπου τὸ εὐαγγέλιον, ἀλλὰ παρ' αὐτοῦ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δι' ἀποκαλύψεως. « Γνωρίζω δὲ ὑμῖν, εἶπεν, ἀδελφοί, » τὸ εὐαγγέλιον τὸ εὐαγγελισθὲν ὑπ' ἐμοῦ, » ὅτι οὐκ ἐστὶ κατὰ ἄνθρωπον· οὐδὲ γὰρ » ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου παρέλαβον, οὔτε » ἐδιδάχθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύψεως Ἰησοῦ » Χριστοῦ ». Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἀποδεικνύει τὴν τῶν νεκρῶν ἀνάστασιν, ἵνα μηδεὶς ἀμφιβάλλῃ περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ ἀναστάσεως, προβάλλει τὰς ὑπὲρ αὐτῆς ἀποδείξεις. Πρώτη δὲ ἀπόδειξις ἐστὶν ἡ βεβαίωσις περὶ τοῦ, ὅτι ἀληθῶς ἀπέθανε καὶ ἐτάφη. Διὰ τοῦτο Γαλ. 1. 18,
19.
Αδ. 11.
12.

οὖν λέγει, ὅτι ἐν πρώτοις παρέδωκεν εἰς αὐτοὺς τὸ, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀπέθανε καὶ ἐτάφη, ἔπειτα καὶ τὸ, ὅτι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη. Προβάλλει δὲ περὶ τούτου ἀποδείξεις δύο, τὴν παράδοσιν, λέγων· « Ὁ » καὶ παρέλαβον » καὶ τὰς θείας γραφάς, προστιθείς τὸ, « Κατὰ τὰς γραφάς ». Γραφάς δὲ λέγει τοὺς ἀγίους προφήτας, τοὺς προφητεύσαντας περὶ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ταφῆς καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ περὶ μὲν τοῦ θανάτου αὐτοῦ προφήτευσεν ὁ μεγαλοφωνότατος

Ησ. 53. 8 Ἡσαΐας, εἰπὼν· « Ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς » γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ, ἀπὸ τῶν ἀνομιῶν τοῦ » λαοῦ μου ἤχθη εἰς θάνατον ». Περὶ δὲ τῆς ταφῆς αὐτοῦ ὁ αὐτὸς Ἡσαΐας προεἶπεν·

Ησ. 57. 2. « Ἔσται ἐν εἰρήνῃ ἡ ταφὴ αὐτοῦ, ἤρται » ἐκ τοῦ μέσου ». Τὴν δὲ ἀνάστασιν αὐτοῦ ὁ μὲν προφητὰναξ Δαβὶδ προκατήγγειλεν, αὐτὸν τὸν Χριστὸν παραστήσας λέγοντα·

Ψαλ. 15. 10. » Οὐκ ἐγκαταλείψεις τὴν ψυχὴν μου εἰς » ἄδην, οὐδὲ δώσεις τὸν ὄσιόν σου ἰδεῖν » διαφθοράν » ὁ δὲ προφήτης Ἰωνᾶς προετύπωσε διὰ τῆς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τριημέρου αὐτοῦ ταφῆς· « Ὡσπερ γὰρ ἦν » Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους τρεῖς » ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας· οὕτως ἔσται ὁ » υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, προεἶπεν ὁ Κύριος, ἐν » τῇ καρδίᾳ τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ » τρεῖς νύκτας ». Μετὰ δὲ ταῦτα τὰς δύο ἀποδείξεις, ἐπάγει καὶ τρίτην, τοὺς μάρτυρας δηλονότι, τοὺς ἰδόντας αὐτὸν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν.

Καὶ ὅτι ὤφθη Κηφᾶ, εἶτα τοῖς δώδεκα. Ἐπειτα ὤφθη ἐπάνω πεντακοσίοις ἀδελφοῖς ἐφ' ἅπαξ, ἐξ ὧν πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι, τινὲς δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. Ἐπειτα ὤφθη Ἰακώβω· εἶτα τοῖς ἀποστόλοις πᾶσι.

Διὰ τί προβάλλει πρῶτον τὸν Κηφᾶν; ἤγουν τὸν Πέτρον μάρτυρα τῆς Χριστοῦ ἀναστάσεως; διότι αὐτὸς ἦν πρῶτος τῶν ἀποστόλων· εἰς αὐτὸν δὲ πρῶτον ἐκ πάντων τῶν ἄλλων μαθητῶν ἐφάνη ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὅτε ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, ὡς φαίνεται ἐκ τῶν λόγων, ὧν ἔλεγον μετὰξὺ ἀλλήλων οἱ ἐν Ἱερουσαλὴμ συναθροισθέντες ἕνδεκα ἀπόστολοι καὶ οἱ μετ' αὐτῶν, ὅτε ὁ Κλεόπας καὶ ὁ σὺν αὐτῷ μαθητῆς, ἐπιστρέψαντες ἀπὸ Ἐμμαοῦς, ἤλθον πρὸς αὐτούς· « Καὶ εὗρον, » λέγει ὁ εὐαγγελιστὴς Λουκᾶς, τοὺς ἕνδεκα » καὶ τοὺς σὺν αὐτοῖς, λέγοντας, ὅτι ἠγέρθη » ὁ Κύριος ὄντως, καὶ ὤφθη Σίμωνι ». Ἐπειδὴ δὲ ἕνδεκα ἦσαν οἱ ἀπόστολοι μετὰ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθότι ὁ Ἰούδας καὶ τῆς ἀποστολικῆς χάριτος ἐξέπεσε μετὰ τὴν προδοσίαν, καὶ « Ἀπελ- » θὼν ἀπήγγεστο », διὰ τί εἶπεν ὁ Παῦλος, τοῖς δώδεκα; Διότι δώδεκα ἐποίησεν ὁ Κύριος ἐξ ἀρχῆς, « Ἴνα ὡσι μετ' αὐτοῦ » καὶ ἵνα ἀποστέλλῃ αὐτοὺς κηρύσσειν » Τὸν ἀριθμὸν δὲ τῶν δώδεκα, τὸν ὑπὸ τοῦ Κυρίου ὀρισθέντα, καὶ ἕνδεκα ἦσαν τότε οἱ ἀπόστολοι, ἀνέφερον ὁ Παῦλος, καθὼς καὶ εὐαγγελιστῆς Ἰωάννης, εἰπὼν· « Θωμᾶς

1. Κορ. 15. 5. 6.

74

Ματθ. 10. 24

Λουκ. 24. 33. 34.

Ματθ. 27. 5.

Μάρκ. 3. 14.

ιδ. 20. » δὲ εἰς ἐκ τῶν δώδεκα ». Μή τι δὲ ὁ Κύριος
 21.
 Χρυσ. αὐτ. ἐφάνη καὶ εἰς τὸν Μαθθίαν κατ' ἰδίαν,
 καθὼς καὶ εἰς τὸν Παῦλον καὶ εἰς τὸν Ἰά-
 κωβον, ἢ μή τι ὁ Μαθθίας εἰς ἣν τῶν πεν-
 τακοσίων ἀδελφῶν, οἷς ὤφθη ὁ Κύριος;
 τίνες δὲ ἦσαν οὗτοι οἱ πεντακόσιοι ἀδελφοί,
 καὶ ποῦ ὤφθη ἐπάνω αὐτῶν ὁ Χριστός,
 καὶ πῶς ἐφάνη, ἀνά μέρος εἰς τὸν καθ' ἓνα,
 ἢ ὁμοῦ τοῖς πᾶσιν; οὐδὲν περὶ τούτου
 ἐφανέρωσαν οὐδὲ τὰ εὐαγγέλια, οὐδὲ τῶν
 ἀποστόλων αἱ πράξεις, μόνος δὲ ὁ θεόπνευ-
 στος Παῦλος εἶπεν, ὅτι ὤφθη ἐπάνω πεντα-
 κοσίοις ἀδελφοῖς, καθὼς εἶπε καὶ τὸ,
 « Ὦφθη Ἰακώβῳ, εἶτα τοῖς ἀποστόλοις
 » πᾶσιν », ἀποστόλους ὀνομάσας οὐχὶ τοὺς
 δώδεκα, οὐς ἀνωτέρω ἀνέφερεν, ἀλλὰ τοὺς
 ἐβδομήκοντα μαθητάς. Ἐκ τούτων δὲ,
 λέγει, τῶν πεντακοσίων ἀδελφῶν οἱ περισ-
 σότεροι ζῶσιν ἄχρι τῆς σήμερον, « Τινὲς
 » δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν ». Σὺ δὲ σημείωσον
 τὸ, ἐκοιμήθησαν, περὶ τῶν ἀγίων λεγόμενον,
 ἀντὶ τοῦ, ἀπέθανον. Τοῦτο δὲ εἶπεν, ἵνα
 ἔτι μᾶλλον πληροφορήσῃ· διότι, ἐάν τις
 ἐδίσταζε περὶ τῶν ὑπ' αὐτοῦ λεγομένων,
 ἠδύνατο ἐρωτῆσαι αὐτοὺς τοὺς ἔτι ζῶντας
 καὶ ἰδόντας τὸν Κύριον μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν
 αὐτοῦ ἀνάστασιν.

1. Κορ. 15.
 8.

9. Ἐσχατον δὲ πάντων, ὡσπερὶ
 τῷ ἐκτρώματι ὤφθη καί μοι. Ἐγὼ γάρ
 εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων,
 ὅς οὐκ εἰμι ἱκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστο-
 λος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ

θεοῦ. Χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι ὃ εἰμι
 καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἢ εἰς ἐμὲ οὐ κε-
 νὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσότερον αὐ-
 τῶν πάντων ἐκοπίασα· οὐκ ἐγὼ δὲ,
 ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἢ σὺν ἐμοί.
 Εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι, οὕτω
 κηρύσσομεν, καὶ οὕτως ἐπισεύσατε.

10.

11.

Βλέπε κλίμακα θαυμασίαν, δι' ἧς ὁ
 Παῦλος πανσόφως ἄμα καὶ ἐπωφελῶς
 καταβαίνει καὶ ἀναβαίνει. Καὶ ὅταν μὲν
 καταβαίνει, φθάνει ταπεινούμενος ἕως αὐτῆς
 τῆς ἐσχάτης τῶν ἀμαρτωλῶν καταστάσεως·
 ὅταν δὲ ἀναβαίνει, συστέλλει ἐπιτηδεῖως
 καὶ σμικρύνει ταπεινοφρόνως τῆς ἰδίας
 ἀναβάσεως τὸ ὕψος. Ἀκουσον τὰ τῆς βα-
 θυτάτης αὐτοῦ ταπεινώσεως τὰ ῥήματα·
 « Ἐσχατον δὲ πάντων, λέγει, ὡσπερὶ τῷ
 » ἐκτρώματι ὤφθη καί μοι ». Ἐκτρωμά ἐστι
 τὸ ἀτελὲς ἔμβρυον, τὸ πρὸ τοῦ καιροῦ τῆς
 γεννήσεως αὐτοῦ ἀποβαλλόμενον, ἐπομένως
 ἐστὶ πρᾶγμα εὐτελὲς καὶ οὐτιδανόν καὶ
 ἄχρηστον. Τῷ ἐκτρώματι οὖν παραβάλλει
 ἑαυτὸν, λέγων· ὕστερον πάντων τῶν ἄλλων
 ἀποστόλων ἐφάνη καὶ εἰς ἐμὲ ὁ Κύριος,
 ὡσπερὶ τῷ ἐκτρώματι, ὡς εἰς πρᾶγμα εὐτε-
 λίστατον καὶ οὐτιδανώτατον. Ἐπιφέρει δὲ
 καὶ τὸν λόγον τῆς αὐτοῦ εὐτελείας καὶ οὐ-
 τιδανότητος· διότι ἐγὼ εἰμι, λέγει, ὁ ὑπερος-
 τῶν ἀποστόλων, καὶ οὐκ εἰμι ἄξιος τοῦ
 ἀποστολικοῦ ὀνόματος, « Ὅς οὐκ εἰμι ἱκα-
 » νός καλεῖσθαι ἀπόστολος, καθότι ἐδίωξα

τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ ». Ἀληθῶς δὲ διώκτης τῆς ἐκκλησίας, καὶ ἀπόστολος εἰσι δύο ὀνόματα ἀντικείμενα· διὸ τοὺς πρὸ τῆς ἐπιστροφῆς αὐτοῦ διωγμοὺς, ὅσους ἐποίησε κατὰ τῆς ἐκκλησίας, προβάλλει, ἵνα δείξας ἑαυτὸν καὶ αὐτῆς τῆς ἀποστολικῆς ὀνομασίας ἀνάξιον, ταπεινώσῃ ἑαυτὸν ἕως τοῦ ἐσχάτου βαθμοῦ τῆς ταπεινοφροσύνης. Ἄκουσον δὲ καὶ τὰ λόγια τῆς ὑψώσεως αὐτοῦ, καὶ σημείωσαι, πόσον συσέλλει καὶ περικρύπτει αὐτὴν, ἵνα πληροφορηθῆς, ὅτι οὐδὲ περὶ αὐτολογεῖ, οὐδὲ μεγαλοῤῥημονεῖ, καὶ καταλάβῃς, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ φαινομένη ὑψωσίς ἐστι βαθυτάτη ταπεινώσις. « Χάριτι » δὲ θεοῦ, λέγει, εἰμὶ ὃ εἰμι ». Ἀκούεις; εἰς τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, καὶ οὐχὶ εἰς τὴν ἑαυτοῦ προθυμίαν ἀπονέμει πάσας τὰς ἀρετὰς αὐτοῦ· οὐ λέγει δὲ τὸ, τί ἐστίν, οὐ λέγει δηλονότι, χάριτι θεοῦ εἰμι ἀπόστολος, εἰμὶ τῶν ἐθνῶν διδάσκαλος, εἰμὶ κήρυξ τοῦ εὐαγγελίου, ἀλλὰ λέγει μόνον, εἰμὶ ὃ εἰμι. Οὐδὲ λέγει ὀνομαστικὰ τὰ θαυμάσια ἔργα, ὅσα ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ἐποίησε δι' αὐτοῦ, ἀλλὰ λέγει μόνον, ὅτι ἡ δοθεῖσα αὐτῷ χάρις οὐκ ἐγένετο ἀκαρπὸς καὶ ἀτελεσφόρητος. « Καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ, ἢ εἰς ἐμέ, οὐ κενὴ » ἐγενήθη ». Οὐδὲ παρρησιάζει τοὺς κόπους αὐτοῦ εἰδικῶς, ἀλλὰ μεγαλύνει μὲν αὐτοὺς γενικῶς, λέγων· « Περισσότερον αὐτῶν » πάντων ἐκοπίασα », ἤγουν περισσότερον καὶ τοῦ Πέτρου καὶ τῶν δώδεκα ἀποστόλων καὶ τῶν πεντακοσίων ἀδελφῶν, καὶ τοῦ Ἰακώβου, καὶ πάντων τῶν μαθητῶν, οὐς ἰκνωτέρω ἀνέφερον· ἔπειτα εὐθὺς χαλαρὰ τὴν

δύναμιν τῆς ὑψώσεως αὐτοῦ, πρῶτον μὲν ὁμολογήσας, ὅτι οὐκ αὐτὸς ἐκοπίασεν, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἢ σὺν αὐτῷ ὑπάρχουσα· » Οὐκ ἐγὼ δὲ, λέγει, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἢ σὺν ἐμοί. Δεύτερον δὲ, ἀμφίβολον παρασήσας καὶ οὐχὶ βέβαιον, τὸ, ὅτι αὐτὸς περισσότερον πάντων τῶν ἄλλων ἐκοπίασεν· Διότι ὡς ἀμφιβάλλων εἶπεν· » Εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι », ὡσπερ ἂν εἰ ἔλεγεν, οὐκ οἶδα τίς, ἐγὼ, ἢ ἐκεῖνοι περισσότερον ἐκοπίασαν. Ἀλλὰ διατὶ ὁ Παῦλος ἀνεβίβασεν ἑαυτὸν εἰς τόσον ὕψος; Διότι ἀνάγκη εἶχε συσάσεως, ἐπειδὴ ἐμαρτύρει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἐφάνη εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν αὐτοῦ ἀνάστασιν· τόσον δὲ περισσότερον κῦρος ἔχει ἡ μαρτυρία, ὅσον ἀξιοπιστότεροι εἰσιν οἱ μαρτυροῦντες· τόσον δὲ ἀξιοπιστότεροι οἱ μαρτυροῦντες, ὅσον περισσότερον γνωστὰ εἰσι τὰ τῆς ἀρετῆς αὐτῶν κατορθώματα, καὶ δὲ ἠναγκάθη καὶ ὑψῶσαι καὶ ἐπαινεῖσαι ἑαυτὸν, ἵνα ἡ μαρτυρία αὐτοῦ ἔχη πᾶσαν τὴν ἰσχὺν καὶ δύναμιν, ἐποίησεν ὁμῶς τοῦτο διὰ τοῦ θαυμασίου τῆς ταπεινώσεως τρόπου, ὃν ἠκούσατε. Τοιοῦτοτρόπως δὲ συσῆσας τὴν μαρτυρίαν αὐτοῦ, ἐπιφέρει τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ τὸ συμπέρασμα, λέγων· « Εἴτε οὖν ἐγὼ, εἴτε ἐκεῖνοι περισσότερον ἐκοπίασαν, ὁμῶς » πάντες οὕτω κηρύσσομεν ». Ἦγουν οὕτω συμφώνως διδάσκομεν τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. « Καὶ οὕτως ἐπι- » σῆσατε ». Καὶ ὑμεῖς δὲ οὕτως ἐπιστεύσατε, ὡς ἡμεῖς ἐκηρύξαμεν· τουτέστιν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν.